

ÖZAY, A. & DURAKOĞLU, A. (2023). Sartre'in Erostrate Öyküsündeki Hilbert'in gerçek çoklu öldürme faillerinin karakteri bağlamında psikolojik analizi. *Kastamonu İnsan ve Toplum Dergisi – KİTOD 1(2)*, 137-150. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10281668>, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kitod>

Sartre'in *Erostrate* öyküsündeki Hilbert'in gerçek çoklu öldürme faillerinin karakteri bağlamında psikolojik analizi

Aysin ÖZAY

İstinye Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans öğrencisi, 34396, İstanbul, Türkiye
E-mail: aysnozayyy@gmail.com. ORCID: 0000-0002-6762-0947

Abdullah DURAKOĞLU

Prof. Dr; Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, 14030, Bolu, Türkiye
E-mail: adurakoglu06@gmail.com. ORCID: 0000-0002-9687-8939

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article
Gönderilme Tarihi / Submission Date: 25/09/2023
Revizyon Tarihleri / Revision Dates: 07/10/2023
Kabul Tarihi / Accepted Date: 26/11/2023

Etik Beyan

(X) Makale için etik onay alınmamıştır. Yazar(lar), çalışmanın etik kurul onayına tabi olmadığını beyan eder(ler).

Araştırmacıların çalışmaya katkısı

1. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı (%.60).
2. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı (%.40).

Çıkar çatışması

Yazar(lar) bu çalışmada olası bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Teşekkür

"Bu çalışmaya yazarlar dışında katkı sağlayan olmamıştır"

Sartre'in *Erostrate* öyküsündeki Hilbert'in gerçek çoklu öldürme faillerinin karakteri bağlamında psikolojik analizi

Öz

Fransız filozof Jean Paul Sartre'in "Erostrate" öyküsünün kahramanı Hilbert, kurbanlarını rastgele seçip cinayetler işleyerek kötü bir şöhrete sahip olmak isteyen bir karakteri temsil etmektedir. Bu çalışmada Sartre tarafından kurgulanan Hilbert karakteri ile yakın geçmişte cinayetler işleyen gerçek çoklu öldürme faillerinin tutum ve davranışlarıyla geçmişteki yaşantıları birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonunda öykünün kahramanı Hilbert ile gerçek çoklu öldürme faillerinin özellikle tutum ve davranışlarında benzerliklerin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu benzerliklerden en önemlileri, kötü de olsa bir şöhrete sahip olmak istemeleri ve insanlardan başka bir ifadeyle toplumdan nefret etmeleridir. Çalışmanın son bölümünde ise Hilbert karakteri psikolojik açıdan analiz edilmiştir. Çalışmanın sonunda yazar Sartre tarafından Hilbert'in obsesif ve kompulsif davranışlar ortaya koyan narsist ve mizantropist bir karakter olarak kurgulandığı anlaşılmıştır. Çalışmanın sonunda ayrıca Hilbert'in bazı gerçek çoklu öldürme failleri gibi sadist cinsel fantezilere sahip olan bir karakteri temsil ettiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sartre, Erostrate, Hilbert, Çoklu Öldürme Failleri, Psikolojik Analiz.

Psychological analysis of Hilbert in Sartre's story *Erostrate* in the context of the character of the real perpetrators of multiple murders

Abstract

Hilbert, the hero of French philosopher Jean Paul Sartre's story "Erostrate", represents a character who wants to gain a bad reputation by randomly selecting his victims and committing murders. In this study, the character of Hilbert, fictionalized by Sartre, and the attitudes, behaviors and past experiences of real multiple murder perpetrators who have committed murders in the recent past are compared with each other. At the end of the study, it was determined that there were similarities in the attitudes and behaviors of Hilbert, the hero of the story, and the real perpetrators of multiple murders. The most important of these similarities is that they want to have a reputation, even if it is bad, and they hate people, in other words, society. In the last part of the study, the character Hilbert was analyzed from a psychological perspective. In the last of the study, Hilbert character was analyzed from psychological perspective. At the end of the study, it was inferred from that Hilbert was built by Sartre as a narcissist and misanthropist character who exhibits obsessive compulsive symptoms. At the end of the study, it was also confirmed that Hilbert represented a character with sadistic sexual fantasies, like some real agencies of multiple killing.

Keywords: Sartre, Erostrate, Hilbert, Multiple Murder Perpetrators, Psychological Analysis.

GİRİŞ

Varoluşçu Fransız filozof Jean Paul Sartre'in kaleme aldığı öykülerden biri olan 'Erostrate'de, kara kahraman olmaya çalışan bir insanın düşünceleri ve başından geçenler anlatılmaktadır. Öykünün başkahramanı Paul Hilbert dünyanın yedi harikasından biri olan Artemis Tapınağı'nı yakan Herostratus gibi yaşamını yitirdikten sonra unutulmaktan korkmakta ve işlemeyi tasarladığı cinayetlerle kötü bir şöhrete sahip olup adının sonsuza kadar hatırlanmasını istemektedir.

Paris'te çalışan Hilbert, bir gün iş arkadaşlarıyla konuşurken "ben kara kahramanları severim" der. Bunun üzerine Masse adındaki bir arkadaşı "ben sizin vermek istediğiniz örneği tanıyorum"

diyerek dünyanın ilk teröristi olarak bilinen Herostratus (Erostrate)'tan söz eder. Daha sonra kendisine “Artemis Tapınağı'nın mimarın adı ne?” diye soru sorulur. Masse, bu soruya “adı bile bilinmiyor sanırım” diye cevap verir. Herostratus'un adını ilk kez duyan Hilbert, Artemis Tapınağı'nın neden yakıldığını öğrendikten sonra daha da cesaret kazanır (Sartre, 1993, s. 68- 69). Evde yalnız yaşayan ve dışarıda belindeki tabancayla gezen Hilbert, bir daha işe gitmez. Bunun üzerine işine son verilir, kısa bir dönem işleyeceği cinayetleri tasarladıktan sonra da kalabalığın tam orta yerinde rastgele insanların üzerine kısa aralıklarla ateş etmeye başlar. Hilbert bir kişinin üzerine üç kurşun sıkıp kaçarken aynı anda bağırarak insanların sesini duyar. Panik esnasında iki el daha ateş eder. İnsanların “yakalayın katili, tutun katili” diyerek bağıştıklarını duyar. Bunun üzerine Hilbert, koşarak bir kahveye sığınır ve kendini tuvalete kapatır. Tuvalette tabancasında kalan son kurşunu kendisine sıkmak ister ama bir türlü cesaret edemez. Bu sırada kapıya yüklenen insanların seslerini duyar. Kapıya yüklenen kişilerden birinin “hadi açın size bir kötülük gelmeyecek” dediğini işitir. İntihar etmeye cesaret edemeyen Hilbert, kapıyı açar ve teslim olur (Sartre, 1993, s. 77- 79). Sartre'ın 'Erostrate' öyküsünde birden fazla cinayet işlemeye karar veren bir psikopatın yaşam kesitine yer verilmiştir. Öykünün kahramanı olan Hilbert, herhangi bir çoklu öldürme faili gibi kurbanlarını rastgele seçmektedir. Sartre'ın öykü kahramanı Hilbert'in düşünceleri ve yaşam biçimi günümüzün çoklu öldürme faillerinin yaşam biçimi ve düşünceleriyle birçok yönden benzerlik göstermektedir. Öyküde Sartre, tarihi bir olaya da vurgu yapmıştır. Bu olay, kayıtlara 'Herostratus'un Hikâyesi' adıyla geçmiştir.

Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, Sartre'ın Erostrate öyküsünde kara kahraman olmaya çalışan bir karakter olarak kurgulanan Paul Hilbert figürünün tutum ve davranışlarıyla yakın geçmişte cinayetler işleyen gerçek çoklu öldürme faillerinin tutum ve davranışlarını birbirleriyle karşılaştırmaktır. Böylelikle Hilbert figürünün gerçek çoklu öldürme failleriyle ortak özelliklerini ve benzerliklerini tespit etmektir. Bu amacı gerçekleştirmek için çalışma sürecinde gerçek çoklu öldürme faillerinin tutum ve davranışlarına ilişkin bulgulardan yararlanılmış, öyküdeki Hilbert figürü ise psikolojik açıdan analiz edilmiştir.

Yöntem

Çalışma sürecinde nitel araştırma yaklaşımı kapsamında veriler, doküman incelenmesi aracılığıyla elde edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması istenen yazılı materyalin çözümlenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189). Doküman incelenmesinde veri olarak

kullanılacak dokümanlar arasında yazılı materyaller yer alır. Bu araştırmada doküman olarak gazete, kitap ve bilimsel makaleler kullanılmıştır.

Doküman analizi yönteminde geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için dokümanları yalnızca incelemek yerine dokümanları yorumlamaya çalışmak gerekmektedir. Bu nedenle çalışma sürecinde öyküdeki bazı ifadeler yorumlanmıştır.

BULGULAR

Herostratus'un Hikâyesi

Tanrıça Artemis'e ithaf edilmiş olan Artemis Tapınağı'nın inşaatı 120 yılda tamamlanmıştır. Efes'te M.Ö. 550 yılında tamamlanmış olan bu eser, tarihe ismini yazdırmak isteyen Herostratus adında Efesli bir akıl hastası tarafından kundaklama sonucunda yanmıştır. Herostratus, bu eylemiyle dünyanın ilk teröristi olarak kayıtlara geçmiştir. Kundaklama sonucu tutuklanarak mahkemeye sevk edilen Herostratus, kendisini yargılayan yargıca şu şekilde cevap vermiştir: “Adım yüzyıllar boyunca anılacak ama sen Efes kentinin başyargıcu Kleon, seni kim hatırlayacak? Sen de beni yargıladığın için hatırlanacaksın” Yargılama sonucunda senato, Herostratus'a idam cezası vermiştir. Senato ayrıca ona tarihte eşine az rastlanır bir ceza daha vermiştir: “Damnatio Memoriae”. Latince'de “hatıranın lanetlenmesi” anlamını taşıyan bu ifade, kişinin varlığını hatırlamamak için verilen bir tür onursuzlaştırma cezasıdır. Bu cezayı alanların adının anılması yasaklanır, heykelleri varsa kafaları koparılır. Herostratus'a verilen bu ceza, bir süre işlevini yerine getirirse de tarihçi Theopompus'un tarihî olayı kayıt altına almasıyla etkisini yitirmiştir. Adını duyurmak, toplumda dikkat çekmek ve ilgi görmek adına yaptıklarının sonucunu düşünmeden zarar verici boyutlarda hareket eden kişilere karşı kullanılan “Herostratik Şöhreti” söyleminin çıkış noktası da bu olaya dayanır <https://www.milliyet.com.tr/molatik/galeri/efesli-herostratus-dunyanin-ilk-teroristi-89299>.

Daha önce de ifade edildiği gibi öyküdeki Hilbert, Herostratus gibi aynı amaçla hareket etse de onunkinden farklı bir eylemi gerçekleştirmeye çalışır. Hilbert, adının yıllar boyunca hatırlanması için birden fazla insanı öldürmeyi denemiştir. Bu yönüyle Hilbert, çoklu öldürme faili ya da çoklu öldürmeye teşebbüs eden fail olarak tanımlanabilir.

Çoklu Öldürme ve Kategorileri

Çoklu öldürme, en yalın ifadeyle birden fazla kimsenin öldürülmesi olarak tanımlanabilir. Seri katiller de çoklu öldürme failleri kategorisine dâhildir, ancak çoklu öldüren faillerin hepsi seri katil olarak nitelendirilemez. Çoklu öldürme, kategorileri şöyle tanımlanabilir (Gelişin, 2017, s. 18-19):

1. Kitle Katili: Planlanmış bir eylemdir. En az dört kişiyi öldüren kitle katili, eylemini aynı gün içinde gerçekleştirir. Öldürme eylemini, yakın mesafede gerçekleştirir.
2. Eğlence/ Âlem/ Çılgınlık Katili: Farklı motivasyonlardan etkilenerek kısa sürede aynı mekânda olmaksızın art arda cinayetler işler. Genellikle failin kurbanları arasında bir benzerlik veya bağıntı yoktur. Süre genellikle saatler ile sınırlıdır.
3. Seri Katil: En az iki kişiyi farklı zamanlarda öldürür. İşlediği cinayetler arasında psikolojik bir soğuma evresi ve bir sonraki cinayeti planlama süresi vardır.

Öyküdeki Hilbert Fransız yazarlarına yazdığı mektupta, cinayetleri Paris'in Odessa Sokağı'nın üstünde işlemeye karar verdiğini bildirir. Hilbert, kendisi dışında beş kişiyi öldürmeye karar verir. Çünkü tabancasında yalnız altı kurşun vardır. Son kurşunu da kendisine ayırmıştır. Cinayetleri çok kısa zamanda gerçekleştireceğine emindir (Sartre, 1993, s. 70-73).

Fransız yazarlara mektup yazdıktan sonra on beş gün evde işleyeceği cinayetleri planlayan Hilbert, bir akşam vakti planını gerçekleştirmek için Odessa Sokağı'na gider ve sokak lambası direğinin dibine dikilir. Kendisine adres soran birinin karnına aniden üç kurşunu boşaltır. Daha sonra kaçır ve Odessa Sokağı'ndaki insanların arkadan bağıştıklarını duyarken rastgele iki kez daha ateş eder ve daha sonra koşarak kahveye sığınır. Henüz aradan bir dakika dâhi geçmemiştir. Bu sırada Hilbert, kendi kendine düşünerek bir değerlendirmede bulunur. Hilbert, ilk eylemini kendisine adres soran bir erkek üzerinde gerçekleştirmiştir. Onun karnına üç mermi sıktığına emin olsa da ölüp ölmediğine emin değildir. Belki de onu yalnızca yaralamıştır. Daha sonra attığı iki kurşunun da kimseye rast gelmediği düşünceleri zihninde dolanmaya başlamıştır (Sartre, 1993, s. 76- 78). Hilbert, tasarısını gerçekleştirememiştir. O, kendisiyle birlikte altı kişiyi öldürmeyi planlamıştır. Öyküde Hilbert'in tasarısını tam olarak gerçekleştiremediğine dair bilgi vardır ancak hangi boyutta gerçekleştirdiğine dair bir bilgi yoktur. Altı kişiyi öldürmeye karar veren Hilbert, en fazla üç insanın katili olabilir. Belki de hiç kimseyi öldürememiştir. Hilbert, tasarısını tam olarak gerçekleştiremezse de çoklu öldürmeye teşebbüs eden fail olarak nitelendirilebilir. Öte yandan Hilbert, çoklu öldürme kategorilerinden biri olan kitle katiline dâhil edilebilir. Çünkü o, aynı gün içinde ve yakın mesafeden beş kişiyi öldürmeye karar vermiştir.

Hilbert ve Çoklu Öldürme Faillerinin Tutum ve Davranışları

Günümüzde gelişmiş Batılı ülkelerde, özellikle de okullarda çoklu kurban cinayetlerinde artış gözlenmektedir. Okul katliamına ABD'deki Columbia High School katliamı örnek olarak gösterilebilir. 20.04.1999 tarihinde 17 ve 18 yaşlarındaki iki genç, yaklaşık bir saat içinde 13 öğrenciyi ve 1 öğretmeni öldürüp birçok kişiyi yaraladıktan sonra intihar etmişlerdir. Aylar önce okula bombalı bir saldırı planlayan ve kafeteryaya yerleştirdikleri bombanın patlamaması

nedeniyle planlarını değiştiren aynı görüşteki iki genç silahla ateş ederek katliamı gerçekleştirmişlerdir. Bazıları bu öğrencilerin mobbinge uğradıkları için saldırıda bulduklarını iddia ederken soruşturma makamları, öğrencilerin tuttıkları günlükleri ve video kayıtlarını göz önünde bulundurarak şöhret olma gayesiyle katliam yaptıklarını ileri sürmüşlerdir (Artuk, 2019, s. 44).

Öyküdeki Hilbert de Fransız yazarlara gönderdiği mektupta, gazetelerde Hilbert adında birinin Edgar- Quinet Bulvarı'ndan geçerken beş kişiyi vurduğunu okuyacaklarını ifade etmiştir. Büyük günlük gazetelerin nasıl yazdıklarını, yazarların herkesten daha iyi bildiklerini vurgularken kendisinin de çok soğukkanlı olduğunu belirtir (Sartre, 1993, s. 72). Hilbert, işlediği cinayetlerden sonra şöhret olmak için yazarlara mektup yazmış ve mektubunda, “yarınki gazeteleri okuyunuz” ifadesine yer vererek “en derin saygılarımın kabulünü rica ederim sayın bayım” cümlesiyle satırlarına son vermiştir (Sartre, 1993, s. 72). Hilbert, yüz iki nüsha mektubu yüz iki zarfa yerleştirdikten sonra zarfların üzerine yüz iki Fransız yazarlarının adresini yazıp tümünü altı karne pulla birlikte çekmeceye koymuştur. Saldırıyı gerçekleştireceği gün mektupları posta kutusuna atarak katliamını gerçekleştireceği Odessa Sokağı'na doğru hareket etmiştir (Sartre, 1993, s. 72-75).

Birden fazla insan öldüren katillerin bir diğer özelliği, insanlardan daha genel bir ifadeyle toplumdaki nefret etmeleridir. 2011 ile 2014 yılları arasında 29 kişiyi öldürmekten 600 yıldan fazla hapis cezasına mahkûm edilen Brezilyalı Tiago Henrique Gomez, polisten alınan izinle, kendisiyle yapılan röportajda bunu açıkça itiraf etmiştir. Cinayetlerinin çoğunu motosikletle yakın mesafeden ateş ederek işleyen Gomez'e “toplumdan mı iğrenmiştin?” sorusu sorulmuş, Gomez bu soruya “evet” cevabını vermiştir. Bunun akabinde sorulan “kendini toplum tarafından dışlanmış mı hissediyorsun?” sorusunu ise Gomez “belki” cevabını vererek geçiştirmiştir. Brezilya'nın en çok bilinen seri katillerinden biri olan Gomez, ayrıca çocukken sessiz biri olduğunu ve bu yüzden okulda zorbalığa uğradığını da ifade etmiştir (Young, 2021, s. 123-140).

Fransız yazarlara yazdığı mektupta Hilbert de “sanıyorum ki, insanları sevmeyen bir insan nasıl olabileceğini merak eder, öğrenmek istersiniz. İşte ben, oyum ve insanları öylesine az seviyorum ki az sonra yarım düzine kadarını öldüreceğim” ifadesine yer verir. Bu yüzden toplum tarafından dışlandığının farkında olan Hilbert, yine aynı mektubunda salçalı istakozu sevip sevmemekte özgür olduğunu ancak insanları sevmediğim için insanların arasında yerinin olmadığını ve bu nedenle alçağın biri olduğunu ifade eder (Sartre, 1993, s. 70-71).

Hilbert'in Psikolojik Açıdan Analizi

Erostrate öyküsünün ana karakteri olan Paul Hilbert insanlara karşı oldukça mesafeli bir tutum içindedir. Öykünün ilk paragrafına bakıldığında karakterin kendisini diğer insanlardan daha üstün gördüğü anlaşılmaktadır. Sartre, Hilbert'in insanlara yukarıdan baktığını pencere ve yükseklik motifleriyle ele almıştır. Buradaki üstünlük ve küçümseme hissiyatları daha somut bir şekilde okuyucunun karşısına çıkmaktadır:

İnsanlara yukarıdan bakmak gerek. Işığı söndürüp pencereye geçiyordum yukarıdan birisinin onları gözleyeceğini akıllarına bile getirmiyorlardı. Önden görüşlerine dikkat ederler, bazıları da arkadan görüşlerine, ama bütün gösterileri bir yetmişlik seyirciler için hesaplanmıştı... Eğiliyordum ve gülmeye başlıyordum. O kadar gurur duydukları eşsiz, benzersiz şu "ayakta olma durumu" neredeydi şimdi? Kaldırımı yapışmış eziliyorlardı; yarı sürüngen iki uzun bacak omuzlarının altından çıkı çıkıveriyordu (Sartre, 2022, s. 73).

Öykünün ilk satırı Hilbert'in insanlar hakkındaki düşüncelerine ilişkindir. Işığı kapatarak dışarıdan görünmemek istemesi, kendisini diğer insanlardan soyutladığı ve bu şekilde onlarla arasına mesafe koyduğu göze çarpmaktadır. Hilbert, insanların kendilerini dışarıya karşı özenli bir şekilde ve dik bir duruşla gösterdiklerini ifade etmektedir. İnsanlara yukarıdan bakarak onların gerçek görünümünü ve ezilmiş hâllerini gördüğünü söylemektedir. Fakat kendisini daha üstün görme hâlinin sadece konum ve mekân üstünlüğü olduğunun da farkındadır "Öyleyse, kesin, insanlar üzerindeki üstünlüğüm nedir benim? Bir konum üstünlüğünden başka bir şey değil" (Sartre, 2022, s. 73). Hilbert, mekânsal olarak üstünlük kurabildiği durumlardan da keyif almaktadır. Öyküde sevdiği mekânlar olarak yüksek katlı yapılara örnekler verdiği görülmektedir: "Notre-Dame'ın kulelerini, Eyfel Kulesi'nin sahanlığını, Sacre-Coeur'ü, Delambre Sokağı'ndaki altıncı katımı seviyorum. Bunlar eşsiz simgeler" (Sartre, 2022, s. 73). Hilbert'e göre konum olarak insanlarla aynı yerde bulunmak onları küçümsemeye engel teşkil etmektedir. Bu sebeple insanlardan daha yüksek yerlerde bulunmayı tercih etmektedir. İnsanların arasında olduğunda onları küçük görememek kendisinde boğulma hissinin yaşanmasına neden olmaktadır: "Boğuluyordum. İnsanlarla düzayak bir yerde birlikte olunca onları karınca yerine koymak çok güçtür" (Sartre, 2022, s. 74). Bu açıdan değerlendirildiğinde Hilbert'in narsistik özelliklerinin olduğu söylenebilir. Narsisizmin kelime anlamı tam olarak bireylerin kendi bedensel ve ruhsal benliğine ya da karakterine aşırı bir bağlanma duyması ve kendini beğenmesi hatta kendi kendine hayran olması, empati yapmaması anlamına gelmektedir" (Koç, 2022, s. 24). Kavramın aslı mitolojiden de anlaşılacağı gibi çok eskilere dayanmaktadır. Edebiyat ve felsefe eserlerinde de kendisine yer bulan bu kavrama ilişkin tartışmaların psikoloji bilimine bağlı olarak yirminci yüzyılda ortaya çıktığı söylenebilir. Tartışmanın seyri psikoloji ve tıp alanındaki gelişmelere bağlı olarak değişmiştir (Demircioğlu, 2014, s. 73).

Narsistik kişilerin en belirgin özellikleri arasında kendisini diğer insanlardan daha üstün görmek yer almaktadır. Aynı zamanda bu kişiler sosyal ilişkilerinde duygusal iletişimden yoksundurlar (Demirci & Ekşi, 2017). Narsisizm, psikodinamik kuram perspektifinde değerlendirildiğinde erken çocukluk dönemi travmalarının ya da olumsuz ebeveyn tutumlarının etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Öyküye bakıldığında Hilbert'in bazı travmatik deneyimlere de maruz kaldığı görülmektedir. Bu travmatik deneyimler kendisini savunmasız ve güçsüz hissetmesine neden olmuştur. İnsanlardan korkması, uzun zamandır insanlar tarafından gözlemlendiğini düşünmesi ve insanlar tarafından dövülmesi onun bazı olumsuz düşüncelere sahip olmasına neden olmuştur. Uzun süredir gözleyen kişilerden kastının büyükler olduğunu ifade etmektedir. Bu "büyükler" kavramı onun yüksek katlarda kendisini daha büyük, aşağıdaki insanları ise daha küçük görmesiyle ilişkilendirilebilir.

Beni sonunda döveceklerini her zaman önceden bilmişimdir. Güçlü değilim ve kendimi savunamıyorum. Uzun süredir onlar gözlüyor beni; büyükler yani. Sokakta, gülmek için, ne yapacağımı görmek için beni itip kakıyorlardı. Hiç sesimi çıkarmıyordum. Hiçbir şey anlamamış gibi davranıyordum. Gelgelelim onların elindeydim. Onlardan korkuyordum; bu bir önseziydi. Ama düşünün ki onlardan nefret etmem için çok ciddi nedenlerim vardı (Sartre, 2022, s. 74).

Aynı zamanda bu "büyükler" kavramı psikodinamik açıdan ebeveynleriyle de ilişkilendirilebilir. Hilbert'in bu sözlerine bakıldığında ebeveynleri tarafından şiddete maruz kaldığı veya istismar edildiği düşünülebilir. Savunmasızlık kavramıyla çocukluk çağına dikkat çekilmektedir.

Literatürde ihmalkâr, aşağılayıcı veya empati yoksunu bir tutum içerisindeki ebeveynlerin çocuklarının narsistik örüntü geliştirme olasılığının daha yüksek olduğunu dile getiren kuramcılar olduğu gibi bunun tam tersine, gerçekdışı ve aşırı değer biçme eğilimindeki ebeveyn tutumlarının narsisizme kaynaklık edeceğini ifade edenler de bulunmaktadır (Koç, 2022, s. 25).

Hilbert'in genel özelliklerine ve davranışlarına bakıldığında ihmalkâr ve aşağılayıcı ebeveyn tutumlarına maruz kaldığı söylenebilir. "Horney'e göre gerçek benlikleri üzerinden sevgi göremeyen çocuklar, dikkat, sevgi ve takdir toplamak üzere sahte benlikler geliştirirler" (Koç, 2022, 26). Hilbert de kendisine sahte bir benlik geliştirmiş ve böylece adının tarihe kara bir elmas olarak geçmesi için Herostratus ile özdeşim kurmuştur. Hilbert, içindeki bu güçsüzlüğü ve savunmasızlığı kendisine tabanca satın alarak ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Bu sayede kendisini daha güçlü ve korkusuz hissetmeye başlamıştır. Fakat öyküde Hilbert'in kendine güveninin sadece tabancadan kaynaklanmadığı da anlaşılmaktadır. Kendisini 'anarşist' biri olarak tanımlamaktadır. "Tabancalar, çatapatlar ve bombalar cinsinden bir varlıktım. Ben de bir gün, karanlık ömrümün sonunda, patlayacak ve magnezyum parıltısı gibi şiddetli ve kısa bir alevle dünyayı aydınlatacaktım" (Sartre, 2022, s. 82). Sartre bu satırlarla Herostratus'a gönderme yapmaktadır.

Hilbert, insanlardan nefret etmek için ciddi sebeplerinin olduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Hilbert'in mizantropist olduğunu söylemek mümkündür.

Mizantrop kelime kökeni olarak antik Yunancada Misos yani nefret ile insan anlamına gelen anthropos kavramlarının birleşiminden ortaya çıkmıştır. Terim olarak ise insandan nefret etmek, ürkmek, korkmak, çekinmek gibi anlamlara gelir. Hümanizm kavramının karşıtı olarak da değerlendirilebilir. Mizantropist düşüncenin felsefi, dini mitolojik, psikolojik, cinsiyetçi gibi birtakım dayanakları bulunmaktadır." (Yıldız & Soygan, 2021, s. 120).

Hilbert, öyküde daha önce hiçbir kadınla cinsel ilişkide bulunmadığını çünkü bir kadınla cinsel ilişkide bulunmanın soyguna uğramakla aynı olduğunu belirtmektedir. Cinsel ilişkiyi kendisinden bir parça vermek olarak gördüğü söylenebilir. İlişkileri temastan çok karşılıklı alışveriş olarak görmektedir. Ayrıca bu alışverişte kendisinin kaybetme ihtimalini düşünmek istememektedir. Bu sebeple cinsel ilişki girişimlerinde kadınları aşağılayarak onlara boyun eğdirmek istemektedir. Hilbert bu şekilde kazançlı çıkacağını düşünmektedir.

Bir kadınla yakın ilişkim hiç olmadı. Olsaydı kendimi soyguna uğramış hissedirdim. Onların üstüne çıkarsın, tamam, ama onlarda tüylü koca ağızlarıyla sizin apış aranızı yer bitirirler. Duyduğuma göre de bu alışverişte kazançlı çıkan onlar olurmuş. Ben kimseden bir şey istemiyorum, ama artık bir şey vermek de istemiyorum. Ya da bana, tiksintiyle boyun eğen soğuk ve sofu bir kadın gerekliydi (Sartre, 2022, s. 75).

Bu durum psikodinamik kurama göre ele alındığında Hilbert'in bilinçdışında erken çocukluk çağında bakım veren ile ilişkilerindeki çatışma, arzu ve içgüdüsel dürtülerin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bastırılmış cinsel dürtüler Hilbert de cinsel sadizm olarak ortaya çıkmaktadır.

Cinsel sadistler; şiddet ve küçük düşürücü davranıştan, kurbanın bu davranışa tepkisinden, uygulanan şiddet sonucu hissedilen güç ve kontrolden cinsel olarak uyarılırlar. Cinayeti dikkatlice planlama, aşağılama, ağrı ve korku uyandırma, baskı uygulama ve kontrol, bağlama, bandajlama, bedeni kesme, parçalama ve işkence dikkat çeken olay yeri davranışlarıdır (Kılıç & Balcıoğlu, 2012, s.54).

Çoklu öldürme faillerinin en belirgin özelliklerinden biri de güçlerini denetlemeleridir. İnsanlara hükmetme çabasında olan seri katiller, bu nedenle başka bir kişiyi tamamen denetimine alırlar (Pertuccelli, 2015, s. 23). Öykünün kahramanı Hilbert de çıplak kadınların daha savunmasız olduğunu düşünmektedir. Renee adındaki seks işçisi ile geçirdiği bir gecede ona hiç temas etmemiş sadece soyunmasını ve bu şekilde odada dolaşmasını istemiştir. Böyle davranarak aslında kadına hükmetmiş, bir süreliğine de olsa onu denetim altında tutmuştur.

Kadınların çıplakken yürümeleri kadar hiçbir şey canlarını sıkamaz. Topuklarını yere basmaya alışık değillerdir. Yosma sırtını kamburlaştırıyor ve kollarını salıveriyordu. Bense pek hoşnuttum; burada bir koltuğa sakın sakın oturmuş, boğazına kadar giyinik bir durumda,

eldivenlerim bile elimde; şu geçkin kadınsa benim emrim üzerine çırılçıplak soyunmuş, çevremde dolanıp duruyor (Sartre, 2022, s.78).

Hilbert, bu anda kendisini olabildiğince kapalı bir giyim şekli ile tarif etmektedir. Kadınlardaki çıplaklığı savunmasızlık olarak ifade ederken kendisinin ellerine kadar kapalı olmasını içgüdüsel olarak bir savunma olarak gördüğü söylenebilir. Kadınlar onun karşısında çırılçıplak dururken kendisi onların karşısında bütün şekilde kapalı olarak durmaktadır. Tüm gücü kendisinde göyerek kadınlara karşı üstünlük göstermektedir. Hilbert kadınlarla para karşılığında görüşse de ilişki kurmak yerine onlarla dalga geçmek ve onları şaşırtmak istemektedir. Hilbert'e göre bu durum kazanmakla eş değerdir ve cinsel doyuma bu şekilde ulaşmaktadır. O gece otel odasında kadını çırılçıplak bırakıp gitmiş ve bu durum ona büyük bir haz vermiştir "Merdivenleri inerken, 'işte benim istediğim herkesi şaşırtmak' diye düşündüm. Bir çocuk gibi sevinçliydim" (Sartre, 2022, s. 79).

Hilbert, seks işçisi ile ayrıldıktan sonra onu öldürmediği için pişmanlık duymaya başlamıştır. Kadının karnını delik deşik etmek istemiş ve bunun hayalini üç gece boyunca rüyasında görmüştür "Oradayken ateş etmeli, o karnı kalbura çevirmeliydim. O gece ve daha sonraki üç gece, rüyamda göbeğinin çevresine dizilmiş altı tane küçük kırmızı delik gördüm" (Sartre, 2022, s. 79). Hilbert de cinsel sadist fantezilerin olduğu görülmektedir ve öyküde cinsel sadist fanteziler bu satırlarla okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Aynı zamanda bu hayali düşüncelerini eyleme geçirme planları yapmaktadır. Bu olaydan sonra Hilbert artık sokağa tabancası olmadan çıkmamıştır. İnsanları gözlemleyerek onları öldürdüğünün hayalini kurmaktadır. Zihninde bunları düşünürken küçük detaylar için harekete geçmektedir. Tabancasıyla daha iyi ateş edebilmek için kapalı atış yerinde kendisini geliştirmeye başlamıştır. Hilbert'in bu davranışları ele alındığında çocukluk çağı travmalarının etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. "Cinsel seri katillerde de çocukluk çağı travma ve istismar öyküsü pek çok vakada dikkati çekmektedir. İlişkili çocukluk çağı travma tipinin sadece cinsel istismar olması artık bir mit olarak kabul edilmektedir" (Kılıç & Balcıoğlu, 2012, s. 56).

Hilbert'in daha önce bir kadınla cinsel deneyim yaşamamış olmasına rağmen zihninde cinselliğe dair olumsuz düşüncelerin yer alması obsesif ve kompulsif (takıntı-zorlantı) davranış bozukluğuna yatkın olduğunu da göstermektedir. Obsesif ve kompulsif bozukluk, insanların tekrar eden istenmeyen düşünceleri, fikirleri ve takıntılarını yineleyici bir biçimde yapmaya yönlendiren bir tür kaygı bozukluğudur. El yıkama, eşyaları, kontrol etme veya temizleme gibi tekrar eden davranışlar, bir kişinin günlük faaliyetlerine ve sosyal etkileşimlerine önemli ölçüde olumsuz etkide bulunabilir (Yılmaz, 2018, s. 37). Aynı zamanda obsesif ve kompulsif düşünceler

çoğunlukla gerçek olmayan veya kötüye yorulan düşünceleri ifade etmektedir. Freud, diğer nevrotik örüntülerdeki gibi obsesif ve kompulsif bozukluğun da ebeveyn ve çocuk arasında yaşanan çatışmadan dolayı ortaya çıktığını ifade etmektedir. “Takıntılı olmaya aday kişi içindeki kirlilik, zıtlasma, saldırganlık ve inatçılık duygularıyla mücadele etmek için bazı savunma mekanizmaları geliştirir” (Toptaş, 2019, 97). Öyküde Hilbert de obsesif ve kompulsif davranışlar ortaya koymakta ve bu türden düşünceler zaman zaman aklından geçmektedir. Umumi helâlara girmemesi, diğer insanlarla eldivenle temasta bulunması ve eldivenlerini hiç çıkarmaması bu davranışlara örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca Hilbert otel odasına girdiğinde yeşil sabunu görüp onun için hiçbir şey ifade etmediğini söylemiş fakat otel odasından çıktıktan sonra sabunu yanına alarak kendi evinde sabunu eritinceye kadar ellerini yıkamıştır. Bu da obsesif ve kompulsif bozukluğun neden olduğu bir davranıştır. Aynı zamanda Hilbert’de görülen saldırgan dürtüler psikodinamik kurama göre savunma mekanizması olarak ele alınabilmektedir. Seri katiller takıntılı karakteristik özelliklere sahip olduklarından dolayı obsesif ve kompulsif bozukluğun gelişimine yatkın oldukları da söylenebilmektedir.

Hilbert, karanlık dünyasını aydınlatabilmek için tarihte kara bir elmas olarak anılmak istemektedir. Bu sebeple 102 yazara mektup yazarak insanlara olan nefretini dile getirmiş, işleyeceği cinayetin planından bahsetmiştir. Mektubun sonunda bu hislerinin öfke olmadığını aksine gayet sakin ve derin duygular içerisinde olduğunu söylemektedir. Zihninde cinayet planını oluşturmaya başlamaktadır. Cinayetten sonra yüzündeki değişimleri ve gözlerinin büyümesini düşünerek mutluluk duymaktadır. Hilbert’in tabancası 6 mermi aldığı için 6 cinayet işlemeyi düşünmektedir. Kendisinden başka 5 kişiyi öldürme planı kurmakta ve son kurşunu da kendisine saklamaktadır. Eğer tabancası daha fazla kurşun alabilseydi daha fazla kişiyi öldürebileceğini de ifade etmektedir. Uzun bir süre insanları gözlemlemiş, tabancasıyla birlikte insanların arasına girmiştir. Bu durum onda büyük bir korku yaratmıştır “Kendimi çalkantıya bıraktım, aralarından sıyrılmaya gücüm yetmiyordu. Birdenbire bu kalabalığın içinde kendimi yalnız ve küçük hissettim. İsteseler bana kötülük edecek gibiydiler” (Sartre, 2022, 86). Hilbert üç gün boyunca hiç yemek yememiş, yalnızca su içmiştir. Bu süre boyunca öfkeden delirdiğinden bütün ışıkları yakarak avazı çıktığı kadar bağırarak şarkı söylemiştir. Hilbert, planın vakti gelince cinayeti işlemek için tabancasını alarak evinden dışarı çıkmıştır. Fakat cinayet tasarısı planlandığı gibi gitmemiştir. Bir kişiye üç ateş atmış, iki kurşunu da kaçarken rastgele sıkmıştır. Son kurşunu kendisi için saklasa da kendisini öldürmeye cesaret edememiş ve teslim olmak zorunda kalmıştır.

SONUÇ

Fransız filozof Sartre tarafından çoklu öldürme faili olarak kurgulanan Hilbert'in tutum ve davranışlarıyla, geçmişteki yaşantıları günümüzdeki çoklu öldürme faillerininkiyle birçok yönden benzerlik arz etmektedir. Paris'te tek başına evde yaşayan ve sıradan bir yaşam süren Hilbert, kötü bir şöhrete sahip olmak istemekte ve bu nedenle cinayetler işlemeye teşebbüs etmektedir. Öykünün başında geçmişte bazı travmatik deneyimlere maruz kaldığı düşünülen Hilbert'in hissettiği duygular ve aklından geçen düşüncelerden söz edilmektedir. Günümüzde yakalanan çoklu öldürme faillerinin de geçmiş yaşantısı incelendiğinde zorbalıklara uğradığı, olumsuz ebeveyn tutumlarıyla yetiştirildikleri aynı zamanda bu durumun onları toplumdan ve insanlardan nefret etme noktasına getirdiği bilinmektedir. Öykünün kahramanı Hilbert de kendisine ve topluma yabancılaşan bir karakteri temsil etmektedir.

Hilbert karakteri psikolojik açıdan incelendiğinde klinik tabloda anti-sosyal kişilik bozukluğunu düşündürebilmektedir. Eş tanı olarak obsesif ve kompulsif bozukluk ve narsistik kişilik bozukluğu tanısı da konulabilir. Hilbert'in toplumsal normlara uymakta zorluk yaşadığı, kendisini sosyal hayattan ve çevresinden soyutladığı, işini bırakarak sorumluluk hissinden kaçındığı ve olumsuz duygu durumlar yaşadığı görülmektedir. Hilbert empati duygusundan yoksun bir kişiliktir ve yapacağı sorumsuz davranışlardan pişmanlık duymamaktadır. Aksine yapacağı eylemler geleceği aydınlatma noktasında motivasyon kaynağıdır. Hayatını genel anlamıyla plansız bir şekilde yaşamaktadır. Kendisinin veya bir başkasının güvenliğini yok sayacak; sadist olarak sayılabilecek eylemlerde bulunmaktadır. Bu davranışları hem cinsel yaşamında hem de soyut bir biçimde düşüncelerinde yer almaktadır. Tarihte 'kara bir elmas' gibi hatırlanmak istemesi düşük özsaygısı ile bağlantılı olabilir. Bu nedenle kendisine büyüklenmeci bir tutum yaratarak narsistik açıdan savunma mekanizması geliştirmektedir. Gücü kendisinde tutmaya, yaşayacaklarını kontrol altına almaya ve çoğu durumda denetim sağlamaya çalışmaktadır.

Öte yandan öykünün kahramanı Hilbert, yakın geçmişte ve günümüzde yaşayan bazı çoklu öldürme failleri gibi obsesif ve kompulsif bozukluğun neden olduğu davranışlar ortaya koyan bir karakter olarak kurgulanmıştır. Obsesif kompulsif bozuklukta kontrol etme istediği oldukça yoğun yaşanmaktadır. Çünkü bu kişiler genel olarak kontrolün kendisinden çıktığını düşünürler ve rahatsız olabilirler. Aynı zamanda obsesif kompulsif bozuklukta kişide rahatsızlık veren düşünceler bulunur. Kişiler zihinlerinden geçen düşünceleri uygulamadıklarında kötü bir şey olacakmış hissine kapılarak davranışsal eylemlerde bulunurlar. Fakat Hilbert'in buradaki motivasyonu tam aksine kötü bir şeylerin olmasını isteme yönündedir. Bu açıdan bakıldığında da Hilbert'in diğer insanlardan farklılaştığı görülmektedir.

Öyküde garip davranışlarda bulunan ve insanlara tepeden bakmayı seven bir karakter olan Hilbert, insanlardan nefret etmesi için haklı nedenleri olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde Sartre, Erostrate öyküsünün baş kahramanı Hilbert'i kendisine ve topluma en uç noktada yabancılaşmış bir karakter olarak kurgulamıştır ve Hilbert, yabancılaştığının farkında olan bir figürü temsil etmektedir. Sartre ayrıca Hilbert ve Herostratus karakterleri arasında bir özdeşim kurmaktadır. Bu durum aynı zamanda başlıkta da görülmektedir. Çünkü öykünün içeriği Hilbert'in düşünceleri ekseninde şekillenmiştir. Ancak başlıkta Hilbert'in adı geçmemekte, öyküde Herostratus'a ise kısaca değinilmektedir.

KAYNAKÇA

- Artuk, M. E. (2019). Kriminolojide çoklu öldürmeler. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1), 39- 91.
- Demirci, İ., Ekşi, F. (2017). Büyüklenmeci narsisizmin iki farklı yüzü: Narsistik hayranlık ve rekabetin mutlulukla ilişkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 46(46), 37-58.
- Demircioğlu, A. (2014). Gazali ve İbn Haldun'da narsistik yönelimler. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 62- 76.
- Gelişin, A. (2017). *Seri katiller tarihi*. Herdem Kitap.
<https://www.milliyet.com.tr/molatik/galeri/efesli-herostratus-dunyanin-ilk-teroristi-89299> adresinden 21.08.2023 tarihinde alınmıştır.
- Kılıç, Ö., & Balcıoğlu, İ. (2012). Seri cinayet ve cinsel sadizm. *Adli Tıp Dergisi*, 27(1), 54-63.
- Koç, A.F. (2022). *Sadizm, narsisizm, schadenfreude ve takım kimliği ilişkisi: Futbol taraftarları araştırması*. Efe Akademi Yayınları.
- Sartre, J. P. (1993). *Duvar* (Çeviren: Nihal Önal). Can Yayınları.
- Sartre, J. P. (2022). *Duvar* (Çeviren: Eray Canberk). Can Yayınları.
- Toptaş, B. (2019). Kuramsal çerçeveden OKB. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 2(3), 94-109.
- Vitale, P. (2015). Serial killers a sfondo sessuale: Psicopatia e schemi sessuali devianti. *Rivista di Sessuologia Clinica*, 12(1), 21- 46.
- Wade, S. (2021). Tulum giymiş sessiz adam sesini duyurmak için çırpınıyordu. *Seri katiller*. (Ed: Mitzi Szereto). (Çev: Nurdan Soysal). Say Yayınları.

- Yıldız, S. & Soygan, H. (2021). Sosyal medyada mizantropistler: Twitter örneği. ASEAD 7. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, ss. 115-133, 10-12 Nisan, Kemer, Antalya. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=CwcxEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA115&dq=mizantropist+karakterler&ots=U4WCm3zdl&sig=8LZc3DqrLtBQ1AoPkZPOrlbU2Rw&redir_esc=y#v=onepage&q=mizantropist%20karakterler&f=false adresinden 06.09.2023 tarihinde alınmıştır.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2018). Obsesif kompulsif bozukluk tedavisinde güncel yaklaşımlar. *Lectio Scientific Journal of Health and Natural Sciences*, 1(2). 21- 42.
- Young, J. (2021). Bir seri katille röportaj (Ed: Mitzi Szereto). *Seri Katiller*. Say Yayınları.